

DICIONARI DELS MAMÍFERS DEL MÓN

Presentació

Cap a principis dels anys vuitanta el Departament d'Educació del Zoo de Barcelona ben just començava a oferir activitats formatives a col·legis, instituts i altres centres educatius de tot Catalunya. El personal que va crear i tirar endavant tots els programes educatius que s'hi han anat desenvolupant en els darrers quaranta anys, foren les mateixes persones que van voler que aquestes activitats de formació i divulgació es fessin, des dels seus inicis, en català, tot i que els noms comuns referits a les espècies zoològiques, a excepció de les referències a fauna autòctona, fossin eminentment en castellà o en anglès.

Aquella realitat els va generar la necessitat ineludible de traduir tota aquesta terminologia i continguts al català, perquè estiguessin disponibles tant per a les activitats educatives organitzades pel Departament d'Educació, —condicionades en gran mesura pels coneixements zoològics que s'hi desenvolupaven—, com per a la retolació del Parc Zoològic mateix. Entre les persones de referència que es van abocar a aquesta tasca des d'un bon principi destaquen M. Josep Notó i Rafel Cebrian, que van comptar, també, amb la col·laboració, puntual o amb més continuïtat, de diversos membres del Departament.

Allò que va començar sent un esforç per introduir el català en l'àmbit zoològic va acabar esdevenint un projecte molt més gran i vinculat a la normalització lingüística de la denominació catalana d'animals, especialment dels que feien referència als mamífers del món. Es tractava d'un projecte encapçalat, des de començaments dels anys noranta del segle passat, per Rafel Cebrian, des del Zoo, i pel TERMCAT. Aquell projecte va ser la llavor d'una estreta col·laboració entre totes dues institucions que es manté des de fa més de tres dècades. La feina feta en aquell moment va tenir un valor immens, ja que molts dels termes que actualment fem amb normalitat, i sense discussió, van ser establerts en aquella època i van quedar reflectits tant en la nomenclatura de les espècies en català com en la *Guia d'establiment de criteris per a la denominació catalana d'animals*, publicada l'any 1991, que va significar un recurs molt valuós per a la normalització de la nomenclatura zoològica en la nostra llengua.

Cal recordar que, en aquella època, l'accés a fonts de referència fiables sobre les espècies de mamífers del món suposava una feina titànica i, en alguns casos, impossible d'aconseguir. Malgrat les limitacions documentals, es van anomenar més d'un 60 % de totes les espècies de mamífers del món. Els grups menys treballats, malauradament i per dificultats evidents —un desconeixement global sobre aquests grups arreu— foren els insectívors, els rosegadors i els quiròpters. Aquests obstacles van comportar que el projecte entrés en un estat d'hibernació durant uns quants anys.

Temps després, i quan un altre projecte germà, centrat en la nomenclatura dels ocells del món en català, ja tocava a la seva fi, vaig ser jo mateix, impulsor del *Diccionari dels ocells del món*, qui va convèncer en Rafel Cebrian per elaborar d'una manera més sistemàtica i fiable un diccionari que aplegués totes les espècies de mamífers del planeta. Aquest cop però, amb el gran avantatge de disposar d'una bibliografia de partida de referència mundial, el *Handbook of the Mammals of the World*, amb informació detallada i il·lustracions de cadascuna de les espècies de mamífers, i de comptar amb recursos informàtics adequats que facilitaven la gestió de totes les dades referents a cada espècie en les diferents llengües de treball. En Rafel, òbviament, s'hi va avenir i fins i tot va voler portar el projecte un pas més enllà anomenant espècies de mamífers extingits, subespècies d'alguns grups zoològics d'especial consideració i d'algunes espècies icòniques del món com són els felins, els úrsids, els cànids i els homínids, entre d'altres.

Durant tres anys en Rafel Cebrian va treballar incansablement per actualitzar els grups i la nomenclatura de més de 3.500 espècies de mamífers. Però el seu temps va acabar d'una manera sobtada el gener de 2021. El seu traspàs fou un moment molt dur per a la família, els amics i els companys que, des del Zoo i des del TERMCAT, l'acompanyaven en el projecte. Sense ell, el projecte quedava orfe de la seva essència, del seu gran baluard i de la seva raó de ser.

No obstant, i com ja havia passat vuit anys enrere, el projecte ha seguit endavant. Aquest cop, sota la meua coordinació, i amb la voluntat de concloure i fer arribar a bon port l'arca de Noè d'en Rafel, amb els noms catalans de totes les espècies de mamífers, s'ha aconseguit finalitzar la nomenclatura catalana de les gairebé 6.800 espècies que conformen la classe dels mamífers, incloses les abundants i complexes famílies de ratpenats i rosegadors. En aquest impuls final, a més del compromís de les institucions, el projecte ha comptat amb la inestimable implicació de Glòria Fontova, terminòloga del TERMCAT, que ha treballat de valent per endreçar tot aquest munt de termes en un diccionari en línia, actualment en fase de revisió. En l'elaboració d'aquest diccionari vull agrair també la intervenció, entre d'altres persones, de Juli Mauri, del Zoo de Barcelona; de Toni Arrizabalaga, Adrià López i Lídia Freixa, del Museu de Granollers, i de Lluís Pérez, del TERMCAT.

El *Diccionari dels mamífers del món* s'ha elaborat en memòria de l'amic i company Rafel Cebrian, expert en programes de recerca i conservació del Zoo de Barcelona i un dels referents al nostre país en la creació de les denominacions catalanes d'una part de la nomenclatura zoològica. Des de l'anonimat, i amb una voluntat de ferro, en Rafel i la Glòria han fet d'aquest projecte una part del seu llegat vital i professional. En el meu cor, aquest diccionari sempre serà el *Diccionari Cebrian-Fontova dels mamífers del món en català*. I tornant a les referències bíbliques, com m'agradaria fer meua la sentència que el faraó Ramsès II dictà a Moisès: "Que així s'escrigui i així es compleixi".

Àlex Mascarell

Coordinador científic del *Diccionari dels mamífers del món*